

La Cooperativa Espluguense (1895-1898)

RESUM

La troballa de documentació sobre la primera cooperativa de consum fundada a l'Espluga de Francolí, ens aporta informació sobre els seus components i els objectius que es plantejaren. La seva activitat durà poc temps (1896-1898), però els seus fundadors obriren el camí al cooperativisme a l'Espluga.

RESUMEN

La recuperación de una documentación sobre la primera cooperativa de consumo fundada en Espluga de Francolí, nos da a conocer información sobre sus componentes i los objetivos que se habían propuesto. Su actividad se desarrolló en un breve espacio de tiempo (1896-1898), pero sus fundadores trazaron el camino del cooperativismo en Espluga.

ABSTRACT

The retrieval of a documentation on the first consumer cooperative founded in Espluga de Francolí, gives us information on its components and the objectives that had been proposed. Its activity took place in a short space of time (1896-1898), but its founders charted the path of cooperativism in Espluga.

Paraules clau: Espluga de Francolí, Cooperativisme de consum, Reus, Sindicat Agrícola, Caixa Rural...

Palabras clave: Espluga de Francolí, Cooperativas de consumo, Reus, Sindicato Agrícola, Caja Rural...

Josep M. Vallès i Martí (L'Espluga de Francolí 1945). Fundà l'Escola de Música del Casal el 1978 i ocupà la presidència del Casal del 1981 al 1985. Promogué la reaparició de la revista *El Francolí*. Fundador i patrocinador del premi Bernat Morgades de recerca històrica local. Cofundador del Centre d'Estudis Locals del Casal de l'Espluga el 1983. Ha publicat articles en les revistes: *El Francolí*, *Arrels*, *Solcs de terra*, *Aplec de Treballs*, *Cooperació Catalana* i *Podall*. Entre els seus llibres destaquen: *De l'idealisme a l'oblit. Poesia i teatre de Pere Antoni Torres Jordi* (2007). *L'Espluga de Francolí en els setmanaris de Montblanc (1903-1923)* (2008). *Rafael Battestini i Galup. Catalanista, víctima del franquisme* (2009). *Josep Cabeza i Coll* (2009). *Judici a un poble. La mort del cobrador a l'Espluga de Francolí, 1899.* (2013). *Albert Talavera i Sabater. Un lideratge ambiciós malagunyat* (2013). *El Cellar de Baix. Visió històrica d'una obra col·lectiva (1913-2013)* (2014). *Relats i cròniques. L'Espluga de Francolí, 1900-1923* (2017). *La Conca de Barberà en temps de la Mancomunitat de Catalunya, 1911-1923* (2017).

La Cooperativa Espluguense (1895-1898)

Josep M. Vallès i Martí

*josepmvalles@yahoo.es

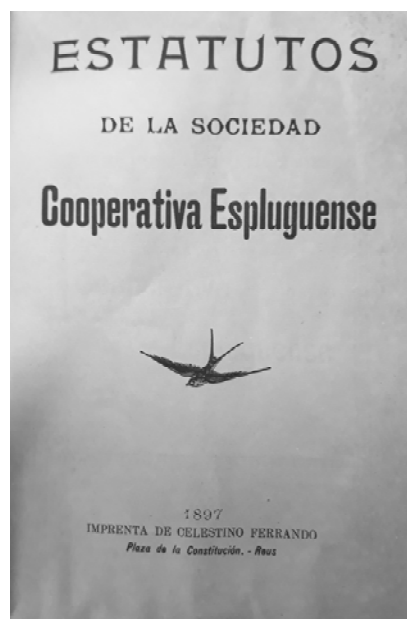
Preàmbul

Els estatuts de la Cooperativa Espluguense s'imprimiren a Reus el 1897, però l'entitat com a cooperativa de consum actuava des de 1895¹.

El document estudiat és un llibre gruixut, 300 pàgines, imprès expressament amb els rebuts que els socis que s'hi havien compromès, pagarien cada any, cada full contenia 5 rebuts: des de 1896 a 1900. Signat pel president i el comptador, la meitat del document era per al soci i la matriu quedava en el llibre, com a justificant.

Pel que sembla, el registre es posà en funcionament el 15 de novembre de 1896. Hi ha alguns rebuts, amb el corresponent timbre de l'Estat, amb l'import de la quota pagada (6 pts.) i el número i nom del soci:

Miquel Vendrell Olivé núm.	9
Joan Vilà Civit	13
Francesc Farran Roselló	15
Josep Pàmies Cantí	16
Jaume Civit Casas	17
Josep Roig Segarra	30
Ramon Miquel Virgili	31 ²
Antoni José Tarés	35 ³

Josep Bosch Òdena	43 ⁴
Pau Bosch Òdena	44
Magí Copons Fortí	45 ⁵
Joaquim Vernet Inglés	56
Francesc Rosell Ferré	57 ⁶
Josep Trullols Figueres	58 ⁷
Joan Bosch Òdena	64 ⁸
Joan Casanovas Amigó	66
???	78 ⁹
Pau Gavarró Pons	87
Ramon Cugul	s/n
Francesc Trullols Marcé	s/n ¹⁰
Miquel Salvany Teixidó	108
Ramon Vernet Rosell	112

Tenim doncs, els noms de 21 socis, probablement els més compromesos i gosaríem dir que fundadors. Aquests mateixos rebuts ens informen que el novembre de 1896 era president de la Cooperativa Espluguense Josep Civit i signava el primer rebut com a comptador Antoni Cunillera. A partir del rebut núm. 15 signa com a president Agustí Torrell i comptador Ramon Casanovas.

No comentarem els estatuts (1897), però transcriurem els dos primers articles:

Artículo 1º. Queda fundada y constituida una Sociedad Cooperativa, bajo la denominación de Sociedad Cooperativa Espluguense, fijando su domicilio en esta villa y pudiendo establecer sucursales en los puntos donde convenga á su interés, previa siempre la aprobación de la Autoridad gubernativa.

Art. 2º. Esta Cooperativa es una asociación de carácter mútuo, muy similar á las de socorros mútuos, que tiende a la realización de los siguientes objetivos: Proporcionar a los socios y sus familias los artículos de consumo y especialmente los alimentos á los precios más económicos y sin sofisticación alguna.

Es conserven dos talonaris de rebuts de les recaptacions de les vendes, el que nomenaren botiga. Un comença el 16 de novembre de 1896, data en què s'hauria posat en funcionament. L'altre talonari s'inicia l'onze de gener de 1897. En aquesta data el conserge lliura al comptador 600 ptes. recaptades de la venda de productes. Els dies 22 i 23 de gener de 1897, dates coincidents amb el dia de la Fira a l'Espluga, les vendes produïren 466,20 i 630 ptes. respectivament. El 7 de febrer l'import fou de 631,25 ptes.

Per les signatures d'aquests rebuts coneixem els conserges:

28-2-1897	Miquel Anguera
31-10-1897	Francesc Civit
14-11-1898	Josep Andreu
2-2-1899	Antoni Cunillera
4-7-1899	Magí Carreras

A mesura que avançava el temps d'activitat de la Cooperativa, veiem que les recaptacions anaven baixant: el febrer de 1899, el lliurament número 117 només importava 1,20. S'anava al final de la vida útil de l'entitat.

El juliol de 1897 convocaren concurs per a proveir la plaça de conserge. Actuaven de president Josep Civit i era secretari de la Cooperativa Espluguense, Buenaventura José. El document on s'especificuen les condicions per optar al càrrec està redactat pel secretari.

Condiciones que la Junta ha estipulado para regirse los socios que desean presentar pliego de condiciones solicitando para representante de la tienda y café de esta Sociedad y son a saber:

1ª. El socio que será elegido conserge de los establecimientos de que se hace mérito deberá abonar el tanto equivalente de las mercancías que se le entregarán el día de la toma de su cargo.

2ª. Deberá entregar los muebles de la tienda y café en el mismo estado y número, el día que cese la contrata.

3ª. Será obligación de la Sociedad pagar todas las reparaciones que en dicho local se hagan siempre que el conserge crea necesario hacer alguno y haber la necesidad.

4ª. Pagarà el conserge a la Sociedad la cantidad de sesenta pesetas mensuales por el arriendo del capital que se haga entrega.¹¹

5ª. La comisión de compras pasará todas las semanas a la hora que la Junta tenga por conveniente a fin de inspeccionar si las mercaderías estan al precio corriente.

6ª. La Sociedad se compromete

El 24 de juliol de 1897 els membres de la Junta redacten una estadística "de cuentas semestrales que la Junta de la Sociedad Cooperativa Espluguense presenta a la misma Sociedad hoy día de la fecha."

Capital social recaudado	Pesetas/Céntimos
<i>De títulos de socios fundadores</i>	2.940,00
<i>Por 124 acciones de 5 pesetas una</i>	620,00
<i>De extra(?)</i>	762,75
<i>Suma total</i>	4.322,75
<i>Capital desamortizado en muebles</i>	543,34
<i>Pagado jornales y materiales</i>	925,29
<i>Idem por gastos imprevistos</i>	1.274,35
<i>Suma el capital desembolsado</i>	2.742,98
<i>Resta del capital social</i>	1.579,77
<i>Existència del depósito</i>	2.017,00
<i>Idem en caja</i>	317,00
<i>Entre acreedores y tienda</i>	207,00
<i>Suma la existencia caja y tienda</i>	2.541,00
<i>Se deben en facturas</i>	600,00
<i>Quedan</i>	1.941,00

<i>Entradas de mercaderias</i>	14.040,06
<i>Ingresos de venta</i>	12.284,05
<i>En caja</i>	317,00
<i>Entre acreedores</i>	207,00
<i>En depósito</i>	2.017,00
<i>Suma venta y existencia</i>	14.825,05
<i>Se deben</i>	600,00
<i>Quedan de la existencia de ingresos</i>	14.225,05
<i>Restan de las compras a las ventas</i>	184,99

Aparentment és una mica enrevassada la manera de presentar els números de la societat en el període, que no s'especifica, però que sembla ser des de l'obertura el novembre de 1896 fins a la data de 24 de juliol de 1897. Queda clar el que aportaren els socis, les accions que s'emeteren a l'inici, les vendes efectuades i el que valien les mercaderies comprades.

La darrera ratlla: diferència de les compres a les vendes reflecteix el que es podria dir benefici d'exploració.

El document amb el segell de la Cooperativa Espluguense, el signen: Josep Civit, Magí Carreras, Pau Roig, Matias Callau, Ramon Montserrat, Josep Roselló, Antoni Cunillera i Agustí Torrell.

Un document anterior, de 17 de maig de 1897, ens dóna algunes xifres interessants: les existències a 22 de febrer: 1.502,20; les compres entre el 22 de febrer i el 17 de maig, 5.554,87; algunes xifres de despeses i un saldo positiu del període de 129,21 ptes. Algú que no s'especifica, havia de cobrar uns viatges en carro per 86 ptes.. A la botiga hi havia una estufa làmpara que en diuen de petrol que havia gastat 13,50 ptes., es dedueix que el conserge Miquel Anguera hauria rebut 180 ptes.

Fins el 17 de maig de 1897 havien gastat en total 655 ptes.. Allò important, ens sembla, no són les xifres, sinó els conceptes del material amb que havien gastat diners: paper pels ciris del dijous Sant, una carta, el taló de la sal, una dotzena d'escombres ordinàries, un cabdell de fil, el matador i la seva dona, setze canes de budell de tocino, dotze canes de bou, una lliura de pebre, dues lliures de sabó, una arrova de carbó de cook i mitja d'alzina, un quintà de sal molguda, un segell, un cabasset dels cèntims, tres sacs, dues canes i mitja de corda per pesar el tocino, un barril de sulfat, un de sosa i tres quintars de bacallà, mitja lliura de safrà, un casc d'arengades.

El 28 de setembre de 1897 es féu un inventari, però només ens interessa els noms dels membres de Junta que signen el document: President Josep Civit, vice president Magí Carreras, primer vocal Josep Roselló, segon Maties Callau, comptador Antoni Cunillera, per Josep Farran Vernet firma Agustí Ferrater i per un tal Andreu, signa Ramon Montserrat.

El 7 de febrer de 1898 es relacionen el "*efectos obrantes en el local de la Cooperativa Espluguense, con expresión de los consignados a cada socio y extrasocio y de los que tienen la sociedad sin destinatario propio a saber*":

	Pessetes
5 taules de a 11 pesetas una	55
5 taules de a 13 pesetas una	65
84 cadires a 1 pesseta	84
100 plats per prendre café	25

dues dotzenes d'apolles	20
3 ampolles grans	1,50
2 safates grans	9
1 làmpara imperial	10
2 tasses de porcellana de mig café	10
4 copes de prendre café	1,50
4 copes de licor	1,18
60 gots del número 4	11,25
4 copes per aigua	1,92
4 culleretes de prendre café	0,76
4 jocs de domino	12
2 tubs i un pot de llauna	2,50
3 capsos	2
Importa total lo repartido	312,61

Pel que sembla aquest material fou repartit entre els socis, la qual cosa faria pensar que en aquella data de finals de setembre de 1898, la *Cooperativa Espluguense* va deixar l'activitat del café i la botiga.

El secretari havia redactat una altra relació, datada el 7 de febrer de 1898 del que quedava per consignar. També es material del café: copes per café, licor i aigua, cafeteres de llautó, safates, culleretes, platets de llautó, una cafetera filtre, ampolles de sis copes, pots i una cafetera de "calentar café completa". El valor de tot plegat importava 264,57 ptes.

Passem a comentar algunes de les factures que s'han conservat entre aquesta documentació de la *Cooperativa Espluguense*. Molts dels suministres eren adquirits a Reus. Josep Voltes que tenia una fàbrica de pastes per a sopa, facturava a Pau Roig 29,70 ptes. el 5 de novembre, tot i que no s'indica devia ser el 1896. Manuel Puig, un establiment especialitzat en llibres de comptabilitat al carrer del Carme, facturava a "Francisco Silet" [Francesc Saumell ?], 1 llibre Major de 100 fulls, una llibreta mida quart de 150 full i tres llibretes foli de 50 fulls, en total 9,25 pessetes. Joaquim Balcells, de Tàrraga, tenia una farinera i facturava a Francesc Civit dues saques de farina de 100 quilos a 58 ptes. cadascuna.

No ens ha d'estranyar que els proveïdors facturessin a les persones físiques en lloc de fer-ho a l'entitat, era per garantir-se el cobrament.

L'establiment de "*salazones*" o pesca salada de Reus, Massó y Ferrando, els proveïa d'arengades, bacallà i altres. La factura de l'onze de desembre de 1896 va a nom de la *Cooperativa Espluguense* i puja un total de 451,25 ptes. El sabó el compraven a Salvador Marca. Una factura de l'onze de desembre de 1896 de diferents classes de sabó: coco verd, groc i blanc, puja a 20,50 ptes. Un altre proveïdor de sabó era Sebastià Mir.

El 1896 l'Antiga Casa Coder actuava sota el nom de Roig Piñol i Cia. Facturava a Francesc Roig a 11 de desembre de 1896, dotze quilos de midó per un total de 9,80 ptes. tot i que la factura s'expressa en rals.

Els torrons per Nadal de 1896 els compraren a Joan Montserrat i Fill de Reus. La tipografia de M. Rovira de Barcelona, al carrer Porta Ferrissa, 19, confeccionà els talonaris de 300 fulles "*Mensualidades*", els Títols de Soci, les paperetes per les convocatories a les juntes, sobres en blanc i els vengué quaderns

de paper de barba. La factura del 5 de novembre de 1896, importava 36,25 ptes. i estava feta a nom de Francesc Civit.

Tomàs Vallès de Reus els subministrà el 21 de desembre de 1896: pebre, galetes i ametlles. Ho facturà a nom d'Agustí Torrell. L'establiment de Francesc Freixa, de la Plaça de Prim, 1 de Reus els facturà unes borses d'assortiment, però no podem precisar de què. Era també un establiment de drogues i productes químics.

Tot el material que necessitaven de balances i pesos el compraren a J. B. Casals Picart, de la plaça de la Farinera de Reus. És el que després vàrem conèixer com a Ferrreteria Casals. Era el novembre de 1896, per tant sembla que seria pel muntatge de la tenda. En aquest sentit, compraren al taller de marbres de Mateu Xifré diverses peces de marbre i una pica per 112,50 ptes. facturades a Francesc Civit.

Tomàs Piñol de Reus, comerciava amb drogues i colonials, i era l'establiment conegut com Antiga Casa Coder. El 15 de juny de 1898 facturava a Francesc Civit un sac de sucre blanc de 58 quilos a 43 rals l'arrova, un de sucre morè de 60 quilos a 40 rals arrova i un bidó de petroli per 94,60 rals. En total 566,20 rals, equivalent a 141,55 ptes.

Deixant els temes econòmics, comentarem algunes de les cartes que es conserven en tota aquesta documentació. El 27 de juliol de 1903, Magí Carreras Bernat comunicava a l'alcalde Joan Roig Francesch que no podia "desempeñar el cargo de concejal", per manca de salut i els demanava un termini per si podia acceptar el càrrec més endavant. Pel que es dedueix de la documentació estudiada, Magí Carreras fora un dels homes forts de la Cooperativa Espluguense, especialment en començar el segle XX. I podria ser qui va conservar els documents de la societat Miquel Niubó, de Tarragona els hauria subministrat sal. En una carta datada el 17 de maig de 1898, adreçada a Francesc Civit, li respon a unes queixes del president de la Cooperativa, per diferències de pes en el lliurament d'una tona de sal. Li parla dels diferents preus de la sal grossa i de la mòlta: 80 cèntims de pesseta la primera i 4 rals i mig la molguda. Li atorga pel pagament un termini de tres mesos.

Entre els documents n'hi ha que s'haurien barrejat amb els anys, amb altres que poc tenien a veure amb la Cooperativa Espluguense. Per exemple un rebut de les Aguas Potables de las Cent Fonts, a nom de Magí Carreras Espasa per mitja ploma d'aigua de l'annualitat de 1927-28. Un rebut de la Beneficència Popular Cristiana dels Pobres, segons el qual Magí Carreras havia pagat el segon semestre de 1926, d'1,50 ptes. El veterinari Josep Maria Martori, el primer de juliol de 1927, cobrava pel proper semestre, 6 ptes. a Magí Carreras Gaspar (*Sic*) Suposem que Magí Carreras Espasa, i s'indica el seu domicili al carrer Nou, 29. Magí Carreras matava un porc a l'escorxador municipal el desembre de 1926 i li cobraven de taxa 2,50 ptes. El doctor Gascón li cobrava per iguala mèdica trimestral 5,50 ptes., el primer d'abril de 1928. Fins i tot la seva aportació a la Defensa *contra las plagas del campo* de 1939, per 1,15 pessetes.

Però el document que transcriurem a continuació, és ben segur la llista de socis que formaren la *Cooperativa Espluguense* durant la seva curta existència. Els noms extrets d'una relació, porten el número ordinal amb que els distingien i en alguns una anotació marginal (si o no) que suposem que fa referència ha si havien pagat la quota corresponent:

Francesc Civit Vilà	Josep Borges Llorach
Josep Roselló Vives	Joan Roig Francesch
Antoni Cunillera Bonet	Pau Roig Gili

Agustí Torrell Ferraté	Joan Huguet Guasch
Ramon Rosell Bonet	Miquel Anguera Saumell
Magí Carreras Bernat	Ramon Cots Llord
Ramon Montserrat Balcells	Francesc Rosell Altarriba
Magí Capdevila Panadès	Ramon Casanovas Sales
Maties Callau Vilà	Joan Sabaté Espasa
Miquel Poca Fonoll	Josep Fort Vernet
Antoni Farran Casanovas	Miquel Martí Llobera
Pau Rius Carreras	Antoni Bultó Saumell
Josep Badia Vidal	Josep Roselló Bernat
Emili Rosdell Fernández	Salvador Guasch Cantí
Ramon Callau Rosell	Antoni Borges Anguera
Josep Vidal Vidal	Joan Roselló Callau
Josep Ferran Vernet	Ramon Civit Sans
Antoni Balcells Roig	Josep Maria Rosell Solanellas
Antoni Vernet Inglès	Ramon Morgades Gené
Bonaventura Borges Martí	Pau Capdevila Roig
Josep Sala Ferraté	Josep Balanyà Oms
Isidre Baltà Calbet	Josep Badia Vidal
Senen Saumell Altarriba	Francesc Rosell Civit
Josep Palau Badia	Josep Rosell Maré
Francesc Morgades Miquel	Miquel Pagès Esteve
Miquel Vendrell Olivé	Josep Franquès Badia
Ramon Boltó Mor	Pau Boqué Llorach
Joan Vilà Civit	Bernat Sala Majoral
Francesc Farran Roselló	Josep Amigó Cantí
Jaume Civit Casas	Ramon Roselló Vives
Bonaventura José Luís	Antoni Mir Vidal
Josep Oliva Solé	Francesc Saltó Anguera
Joan Òdena Fonts	Ramon Civit Roselló
Josep Saltó Anguera	Salvador Amigó Callau ¹²
Josep Permiqel Sales	Francesc Bernat Arbós
Rafel Oliva Busquets	Josep Roig Segarra
Ramon Miquel Virgili	Josep Guasch Saumell
Josep Espasa Serra	Miquel Calbet Tarès
Antoni Josep Tarès	Antoni Sans Roig
Esteve Vilà Josa	Pau Guasch Tibau
Antoni Rufié Guasch	Josep Jené Arbós
Antoni Casanovas Bonet	Miquel Òdena Trullols
Josep Bosch Òdena	Pau Bosch Òdena
Magí Copons Fortí	Matias Guasch Saumell

Pau Sans Llort	Josep Esteve Tous
Josep Rufi� Guasch	Pau Farran Roig
Ramon Vives Rosell	Matias Palau Call (Callau)
Salvador Pamies Trullols	Josep Roselló Llurba
Jaume Fonoll Rosell	Joaquim Vernet Ingl�s
Francesc Rosell Ferr�	Josep Trullols Figueras
C�ndid Poca Esteve	Josep Ingl�s Farran
Josep Guiu Llauradó ¹³	Joan Vernet Salvadó ¹⁴
Miquel Sol� Martí	Joan Bosch Òdena
Ramon Calbet Culler�	Joan Casanovas Amigó
Antoni Pàmies Farran	Josep Marsal Morera
Francesc Guasch Miquel	Jaume Civit Roig
Joaquim Balcells Ingl�s	Antoni Balcells Prats
Joan Guiu Llauradó	Felip Majoral Poca
Josep Miquel Virgili	Joan Cots Llort
Pau Gavarró Pons	Antoni Borges Borges
Josep Monserrat Llort	Miquel Rosell Civit
Josep Gri�n� Alsamora	Pau Balcells Morgades
Andreu Morgades Miquel	Francesc Rull Rius
Esteve Roig Esteve	Francesc Saumell Farr�
Joan Salvany Roig	Francesc Bonet Salvadó
Eudald Rufi� Guasch	Francesc Saumell Rull
Josep Casanovas Ballescà	Jaume Calbet Vallverdú
Josep Civit Franqu�s	Jacint Marsal Palau
Andreu Civit Esteve	Francesc Civit Roig
Abdó Sales Pallar�s	Isidre Gené Vidal
Bonaventura Roig Camps	Antoni Valls Vernet
Matias Palau Vallverdú	Magí Joaquin José
Magí Bosch Òdena	Francesc Civit Miquel ¹⁵
Pau Miquel Roig ¹⁶	Carles Bonet Salvadó
Ramon Cogul Girona	Miquel Mar� Anguera ¹⁷
Josep Amigó Roig	Joan Ingl�s Ninot
Francesc Trullols Marc�	Miquel Salvany Teixidó
Antoni Bartra Ballescà	Miquel Òdena Anguera
Josep Esteve Vernet	Josep Andreu Sales ¹⁹
Rafel Borges Martí ¹⁹	Ramon Vernet Rosell
Joan Martí Farran	Bonaventura Vernet Casanovas ²⁰
Joan Prats Baltà	Antoni Sans Guasch
Francesc Martí Martí.	

Aix  foren 165 noms, però hi ha errors en la numeració i dels que estan ratllats, n'hi ha que la numeració segueix i altres no.

En una nota a part hi figuren uns noms que intuïm foren el grup de fundadors. S'hi indica el seu domicili amb numeració o sense:

Nom	Domicili	Ofici
Antoni Balcells Roig	Carrer de Sant Blai	
Antoni Vernet Inglès	Carrer de la Font	
Ramon Morgades Gené	Plaça de Sant Miquel	
Magí Anguera Carol ²¹	Sortetes	Rajoler
Pau Capdevila Roig	Capuig, 11	
Josep Sala Ferraté	Parres, 2	
Josep Balañà Oms	Major, 6	Calderer (Fassina?)
Josep Sales Miquel ²²	Carrer Nou	
Francesc Civit Miquel	Sant Domènec	Fuster
Pau Miquel Roig	Parres	Fuster
Miquel Maré Anguera	Templaris, 4	Peó caminer
Josep Andreu Sales	Major	Paleta
Rafel Borges Martí	Carrer de Sant Miquel, 18	
Francesc Martí Martí	Afores, 3	Moliner
Josep M. Rosell Solanellas	Carretera de Poblet, 55	Barber
Bonaventura Josep Luis	Carretera de Poblet, 67	

Vista de l'Espluga de Francolí a començament del segle XX.

Podem de concloure que inicialment s'haurien apuntat a la Cooperativa Espluguense 167 espluguins.

Conclusions

Gràcies a aquest document, coneixem l'existència durant el curt període de 1896 a 1898, de la cooperativa de consum *Cooperativa Espluguense*.

Molts dels noms que hi apareixen són persones d'esperit cooperativista que trobem en altres entitats d'aquesta mena a començament del segle XX.

Són homes cooperativistes per excel·lència i que actuaren en adonar-se de les dificultats que passava l'Espluga de Francolí i les classes pageses més humils, de manera especial, després de la crisi fil·loxèrica.

Tot i que només es tracta d'una entitat per comprar a l'engròs i subministrar als seus socis, productes de primera necessitat, és evident que estem davant del primer cooperativisme espluguí.

La Cooperativa *Unión Agrícola* fundada el 1905, no seria doncs, el primer intent de cooperativisme al poble.

Notes

1.- Gràcies a l'arxiver Jaume Teixidor Montalà hem pogut consultar la documentació de la Cooperativa Espluguense, que ell va comprar juntament amb una llibreta de la Germandat de la Santíssima Trinitat. (Entremig un exemplar del Reglament de la Secció de Viticultura del Sindicat Agrícola i Caixa Rural de l'Espluga, de 1932).

2.- Ramon Miquel Virgili degué pagar les cinc anualitats totes de cop, perquè estan arrencats tots els tiquets i queda la matriu de cada un.

3.- No hi ha el segell del Timbre i no està arrencat el rebut.

4.- Igual que l'anterior.

5.- Tots els rebuts del full plens, però cap d'arrencat ni hi ha el Timbre.

6.- Els prenomes i el text imprès dels rebuts està en castellà.

7.- No està arrencat ni segellat, ni firmat.

8.- Tampoc.

9.- No hi figura el nom, però està segellat i arrencat.

10.- Aquest porta data 14 de febrer de 1896 i està segellat i arrencat.

11.- Aquesta clàusula no va arribar a regir. En el mateix document hi ha una anotació que diu: Derogado.

12.- Aquest nom està ratllat.

13.- Ratllat

14.- Ratllat

15.- Fundador

16.- Fundador

17.- Fundador

18.- Fundador

19.- Fundador

20.- Ratllat

21.- No figura a la relació anterior.

22.- No figura a la relació anterior.

23.- VALLÈS i MARTÍ, Josep M. "La Unión Agrícola, 1905. Els primers cooperativistes espluguins" *Cooperació Catalana*. Núm. 286. Barcelona, 2006. p. 18-19. VALLÈS i MARTÍ, Josep M. "Josep Mallén i Garzón. (1899-1966). Un mestre republicà a l'Espluga de Francolí", *Aplec de Treballs*, (Montblanc) 24, 2006. p. 184-195.

BIBLIOGRAFIA

- BALCELLS, Albert. *El problema agrari a Catalunya. La qüestió rabassaire. (1890-1936)*, Barcelona, 1983.
- COLOMER, PLANAS, VALLS-JUNYENT, Eds. *Vinyes, vins i cooperativisme vitivinícola a Catalunya*, Barcelona, 2015.
- DUCH PLANA, Montserrat i FRANQUÉS SANS, Josep. *Viure de la terra. Història i memòria del Sindicat Agrícola de Constantí (1905-2005)*. Tarragona, 2006.
- FUGUET i SANS, Joan. *El primer Cellar Cooperatiu de Catalunya i l'Estat Espanyol: "La Sociedad de trabajadores agrícolas del Pueblo de Barberà"* Barcelona, 1980.
- GARRABOU, Ramon et altri. "La crisi finisecular i la recomposició del món rural a Catalunya", *Recerques*, (Barcelona), 26, (1992), p. 105-132.
- GAVALDÀ i TORRENT, Antoni. *L'associacionisme agrari a Catalunya (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. 2 vol., Valls, 1989.
- MAYAYO, A. *La Conca de Barberà 1890-1939. De la crisi agrària a la Guerra Civil*, Montblanc, 1986.
- MAYAYO i ARTAL, A. "Un exemple de la burgesia agrària republicana al Camp de Tarragona i a la Conca de Barberà: Joan Esplugas i Moncusí (1857-1927)", *Aplec de Treballs*, (Montblanc) 6, 1984, p. 133-197.
- MAYAYO, director. *L'empenta d'un poble. Centenari de la Cooperativa Vinícola de Sarraí (1907-2007)* Sarraí, 2008.
- PALÀ i MONCUSÍ, Albert, "Les germandats de segurs mutus a la Baixa Segarra (1870-1960)", *Recull*, núm. 9, p. 107-128.
- PÉREZ BASTARDAS, A. *Els republicans nacionalistes i el catalanisme polític: Alfred Bastardas Sampere (1871-1944)*, Barcelona, 1987.
- PIQUÉ i PADRÓ, Jordi i TORRELL i CAMPS, Nei. "Els expedients d'associacions (1862-1980) i les associacions de la Conca de Barberà. Una sèrie documental del fons del Govern Civil de Tarragona dipositat a l'Arxiu Històric de Tarragona", *Aplec de Treballs*, (Montblanc) 12, 1994, p. 147-169.
- PLANAS, Jordi. *Els propietaris i l'associacionisme agrari a Catalunya (1890-1936)*, Girona, 2006.
- PLANAS, Jordi. "Características y factores explicativos del primer cooperativismo agrario: el ejemplo de una comarca vitivinícola catalana", *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 80, abril 2014, p. 111-135.
- PLANAS, Jordi. "Els inicis del cooperativisme vitivinícola a Catalunya", Colomer, Planas, Valls-Junyent, Editors. *Vinyes, vins i cooperativisme vitivinícola a Catalunya*, Barcelona, 2015, p. 369-401.
- PLANAS, Jordi; VALLES i MARTÍ, Josep M. "L'Espluga de Francolí, model del cooperativisme vitivinícola català", *Vinyes, vins i cooperativisme vitivinícola a Catalunya*, Barcelona, 2015, p. 437-472.
- PRATS i BATET, Josep M. *Quimeres centenàries. Un segle d'associacionisme agrari a Blancafort*. Lleida, 1996.
- PUIG I TÀRRECH, Roser (1995), "L'èxode rural i la fil·loxera: De l'Espluga de Francolí a Tarragona", *Recull Miquel Melendres Rué*, Tarragona, 1995, p. 115-136.
- ROCA i ARMENGOL, Jordi. *Història de l'Espluga de Francolí. El segle XX*, vol. VI. L'Espluga de Francolí, 2005.
- SANTESMASES i OLLÉ, Josep: "Els inicis de l'associacionisme agrari a Vila-rodona: la Societat de Treballadors Agrícoles", *Quaderns de Vilaniu*, (Valls) 17, 1990. p. 3-38.
- SOLÀ i GUSSINYER, Pere, *Itineraris per la sociabilitat meridional catalana. L'associacionisme i la cultura popular a la demarcació de Tarragona (1868-1964)*, Tarragona, 1998.

VALLÈS i MARTÍ, J.M. "La Unión Agrícola, 1905. Els primers cooperativistes espluguins" *Cooperació Catalana*. Núm. 286. Fundació Roca Galés. Barcelona, 2006. p.18-19.

"Josep Mallén i Garzón. (1899-1966). Un mestre republicà a l'Espluga de Francolí", *Aplec de Treballs*, (Montblanc), 24, (2006). p. 184-195.

L'Espluga de Francolí en els setmanaris de Montblanc (1903-1923) Valls, 2008.

Josep Cabeza i Coll, Valls, 2009.

Albert Talavera i Sabater, Valls, 2013.

El Cellar de Baix. Visió històrica d'una obra col·lectiva (1913-2013), Valls, 2014.

Relats i cròniques. L'Espluga de Francolí, 1903-1923. Barcelona - L'Espluga de Francolí, 2017, p. 281-289.

La Conca de Barberà en temps de la Mancomunitat de Catalunya. (1911-1923). 2017, Montblanc, 2016.

Carrer de l'Espluga de Francolí a començament del segle XX.